

Сергій ГОЛОЛОВ

*аспірант кафедри глобалістики,
євроінтеграції та управління
національною безпекою ОРІДУ НАДУ*

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У зв'язку із вибором Україною європейського вектору свого розвитку, для України є актуальними вивчення та імплементація досвіду країн членів ЄС щодо покращення сфер суспільного життя країни. Однією із базових таких сфер, є сфера культури, специфіка якої, полягає у тому, що вона пронизує усі інші сфери суспільства й від рівня культури громадян залежить рівень розвитку країни. У контексті побудови громадянського суспільства в Україні та її культурного розвитку особливої уваги заслуговує діяльність громадських організацій у сфері культури та їх взаємодія з органами публічної влади.

Однією із країн-членів ЄС, досвід культурної політики якої, заслуговує на всебічне вивчення, є Польща. Актуальність вибору Польщі, для аналізу і адаптації відповідного зарубіжного досвіду до українських реалій обумовлена такими чинниками: 1) багатовікова традиція українсько-польських взаємин; 2) належність до одного європейського культурного регіону; 3) близькість українського та польського – слов'янського – менталітету; 4) спільність «демографічних коренів»; 5) територіальна близькість країн-сусідів, спільність кордону та розташування в центрі Європи; 6) наявність соціалістичного минулого; 7) подібність стартових умов на момент розпаду «соціалістичного блоку країн»; 8) республіканська форма правління; 9) активне соціокультурне співробітництво та тісні культурні зв'язки.

У межах «державно-громадської» системи підтримки сфери культури, активну участь у процесі взаємодії з органами публічної влади посідають авторитетні інститути громадянського суспільства, що діють у сфері культури. Найбільш значимими громадськими організаціями у сфері культури України визначено такі: Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т.Шевченка, Національна спілка письменників України, Національна спілка художників України. До авторитетних польських громадських організацій у сфері культури віднесено такі: Польський фонд культури, фонд ім. Ф. Шопена, неурядова організація «Most/Wręske». Знаковими міжнародними організаціями визначено такі: міжнародна громадська організація «Україна-Польща-Німеччина», міжнародний фонд «Євразія», міжнародний фонд «Відродження». Вивчаючи та аналізуючи специфіку взаємодії громадських організацій у сфері культури з органами публічної влади, ми дійшли підтвердження висновку, що

процес демократизації суспільства за участю громадських організацій породжує нову систему «державно-громадського» управління.

На основі порівняльного аналізу нормативно-правової бази щодо утворення та реєстрації громадських організацій у Польщі та Україні, ми дійшли логічного висновку, що відповідне чинне законодавство України характеризується більш сприятливими умовами.

Серед форм співпраці громадських організацій у сфері культури з органами місцевого самоврядування у Польщі найпоширенішими виявлено консультації, систему грантів та контракти. Окрім зазначених основних форм співпраці, встановлено, що у Польщі існують також інші форми, до яких відносимо: можливість, для громадських організацій, користування інфраструктурою місцевого самоврядування; обмін інформацією; можливість користування знаннями і досвідом самоврядних експертів; можливість використання пільгових каналів для фінансової підтримки, зарубіжних зв'язків гміни; можливість отримання від гміни рекомендацій для неурядових організацій; можливість використовувати стажування з організаційних проблем і тих, що стосуються функціонування управління місцевого самоврядування, управи гміни тощо.

Розглядаючи польський досвід визначено, що налагодженню зв'язків влади з громадськістю сприяють центри місцевої громадської активності, що виникли на території Польщі, переважно як окремі неприбуткові організації. З'ясовано, що діють аналогічні центри і в Україні. У їх створенні і діяльності активну участь беруть як громадськість, так і представники установ соціально-культурної сфери і місцевої влади. Діяльність цих центрів націлена на задоволення соціальних і культурних потреб населення. Тому, вони є безпосередніми учасниками процесів прийняття рішень органами публічної влади і представляють інтереси місцевої громади. Досвід Польщі й України зі створення центрів активізації громадян на базі місцевих установ і закладів культури демонструє схожість процесів посттоталітарних країн і підтверджує історичну необхідність таких демократичних перетворень.

З метою запровадження в Україні успішного функціонування польської моделі культурної політики пропонуємо реалізувати в українських реаліях такий польський досвід:

– на місцях, у кожній із областей України, створити Фонди сучасного мистецтва на умовах багаторічного контракту і співфінансування обласною державною адміністрацією та Міністерством культури України. У результаті закупівлі експозиційних експонатів задля створення регіональних колекцій творів мистецтва сучасності відбудеться створення місцевих музеїв сучасного мистецтва, які будуть розпорядниками коштів даних Фондів. Утворення зазначених музеїв сприятиме створенню загальної колекції творів сучасного мистецтва в Україні і підвищенню загального рівня культури населення України;

– внести зміни до Податкового кодексу України закріпивши у ньому дві такі норми:

1. «Встановити відрахування 1% від прибутків підприємств, річний прибуток яких перевищує 1 млрд. грн. до державного «Фонду промоції культури України», який є розпорядником коштів»;

2. «Встановити збір на сферу культури від доходів юридичних осіб» (доповнивши Підрозділ 10 Розділу XX Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI статтею 16²).

Вивчення досвіду культурного розвитку Польщі та України, переконує, що державна культурна політика, яка покликана сприяти культурному розвитку – явище історичне, вона не може бути однаковою для різних періодів, навіть для країни в цілому, вона повинна бути на одному й тому ж етапі варіативною, враховувати історичні традиції як держави, так і її регіонів, а також сучасну соціокультурну ситуацію.

У контексті досліджуваної проблеми важливого значення набуває подальше удосконалення взаємодії громадських організацій у сфері культури з органами публічної влади України з урахуванням досвіду країн ЄС, а саме: удосконалення законодавства України у галузі культури з урахуванням європейського досвіду.

Наталія ГОНЧАРУК

*д. держ. упр., професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри державного управління
та місцевого самоврядування
ДРІДУ НАДУ*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Україна прагне стати членом європейського адміністративного простору, а тому досвід публічного управління в країнах Європейського Союзу є надзвичайно актуальним для нашої держави задля забезпечення розвитку системи належного, демократичного та ефективного публічного управління в інтересах українських громадян.

Слід зазначити, що на сьогодні Європейським Союзом накопичено великий досвід реформування та модернізації державного управління та місцевого самоврядування. Загальноновизнаним в Європейському Союзі стає поняття європейського врядування (European governance) – багаторівневе управління в багатовекторній системі, що складається з європейських інституцій і національних органів влади, охоплює місцеве самоврядування і громадянське суспільство, залучає до процесів прийняття рішень міжнародних експертів та лобістів. Адміністративні реформи, що пройшли у кожній країні Центральної та Східної Європи у

процесі підготовки до членства в ЄС, були спрямовані на удосконалення трьох ключових взаємозалежних компонентів системи публічного управління: інституцій; правил і процедур, що регулюють їх внутрішню роботу, та процесів і механізмів координації їхньої співпраці; кадрового забезпечення (підготовку публічних службовців із належним рівнем кваліфікації, підвищення їх адміністративної спроможності) [4, с. 4 – 5]. Це надбання, на наш погляд, має бути також використано та впроваджено і в Україні, яка обрала шлях європейської інтеграції.

Розвиток публічного управління в країнах Європейського Союзу ґрунтується на таких засадах і з дотриманням наступних вимог і принципів: відкритість (openess), участь (participation), підзвітність (accountability), ефективність (effectiveness), злагодженість / зв'язок (coherence). Відкритість передбачає активну комунікацію із громадськістю стосовно завдань і обов'язків різних органів влади та державних установ, а також рішень, які приймаються ними. Участь передбачає сприймання громадян та їхніх організацій не як пасивних об'єктів (або суб'єктів) політики й адміністративних рішень, а як безпосередніх, активних і зацікавлених сторін, що мають право брати участь у процесі прийняття адміністративних рішень на всіх етапах політики – від початкових стадій і протягом усього циклу політики й управління. Підзвітність, що базується на засадах права європейців на «належне управління» (right to good administration) згідно з Європейською хартією основних прав (ст. 41), крім традиційних типів відповідальності (політичної та адміністративної) передбачає також обов'язок реагування влади на потреби громадян, вимагає чіткого розподілу обов'язків – не лише між органами й установами, що приймають рішення, але й між ними та інститутами громадянського суспільства, а також передбачає й вищий рівень відповідальності з обох сторін. Ефективність передбачає, що державна політика, законодавча й регуляторна системи повинні відповідати реальним суспільним потребам, мати чіткі цілі й прийматися із врахуванням оцінки їх очікуваного впливу та попереднього досвіду. Політичні й управлінські рішення мають прийматися своєчасно й передбачати певну міру гнучкості в їх реалізації з метою врахування місцевих умов або специфічних особливостей сфери управління. Злагодженість / зв'язок потребує не лише політичного лідерства, а й більшої послідовності між різноманітними інструментами, механізмами політики та різними стратегіями впливу на одну й ту ж саму реальність [4, с. 21 – 22].

Значимо, що в європейських країнах панує ідеологія публічного управління як системи, спрямованої на надання публічних послуг населенню. Це викладено у спеціальних актах, зокрема таких як: «Хартія державних службовців» (Італія), «Хартія Маріанна» (Франція) або «Хартія клієнтів» (Бельгія) тощо, де закріплені основні принципи, порядок надання послуг та правила поведінки публічних службовців при